

מִי דַעַת

ההלכה השבועית מבית לימודי דעת / מאת הרב ד. אוסטרופ שליט"א
הלכות אלו היו למראה עיניו של הגר"מ שטרנבוך שליט"א.

לימודי דעת
LIMUDEI DAAT
ללמוד • לדעת • להתקדם

הערה: אין ללמוד הלכה למעשה מתוך גליון זה. ככל שאלה יש להיוועץ במורה הוראה.

מטאטא שהתפרק ממנו המקל, האם הוא מוקצה?
מקל של מטאטא שהתפרק, אסור לחזור ולחברו אל
המטאטא בשבת, ואף שהוא מתחבר ע"י הברגה
אסור, מפני שגם הברגה בכלל בנין היא¹. ומשום כך,
כשהתפרק המקל מן המטאטא, המטאטא מוקצה
מחמת גזירת שמא יתקע².
אמנם במקרה שהמקל מתפרק לעיתים קרובות, יש
מקום לומר שאין איסור לחברו בשבת, ויש לעשות
בזה שאלת רב.

היתר טלטול מוקצה משום "גרף של רעי"

מבואר בגמ'³ שגרף של רעי [היינו הכלי המיועד
לעשיית צרכים] ועביט של מי רגלים מותר להוציאם
לאשפה, והיינו שאף שהרעי והמי רגלים מוקצים
הם, התירו לטלטלם ולהוציאם ממקום שבנ"א
שוהים שם משום שדברים אלו מאוסים עליהם.
ובגמ' במסכת שבת⁴ מובא מעשה שנמצא עכבר
בבשמים של ר' אשי ואמר שיתפסו אותו בזנבו
ויוציאו אותו, ולומדת מכאן הגמ' שכל דבר מאוס
מותר אפילו ליטלו בידיים ולסלקו ולא רק ע"י כלי
וכדו', וכן פסק בשו"ע⁵.
וממילא פשוט, שלאחר שמחליפים טיטול לתינוק,
מותר ליטול את הטיטול המלוכלך בידיים ולהשליכו
בפח המיועד לזה, ואף א"צ להניחו מיד כשיצא
מהחדר.

¹ מ"ב סימן שי"ג ס"ק מ"ה, ושעה"צ שם ס"ק ל"ב.

² ספר בנין שבת פרק ו' סעיף א' (עמ' נ"ה).

³ מסכת ביצה דף ל"ו ע"א.

⁴ דף קכ"א ע"ב.

⁵ סימן ש"ח סעיף ל"ד.

מה הדין עגלה שהתפרק ממנה הגלגל, וכן משקפיים
שנפלה מהם עדשה או ידית אחת?
למדנו בגליון הקודם על גזירת חז"ל "שמא יתקע",
דהיינו שאסרו חז"ל לטלטל כלי שהתפרק ממנו אחד
מחלקיו ועתה הוא ראוי לשימוש שאינו נוח, והטעם
מחשש שמא יבוא לתקוע בחזרה את החלק
שהתפרק ויתקענו בחוזק ויעבור על איסור מכה
בפטיש או בונה.

וממילא עגלה שהגלגלים מחוברים אליה ע"י בורג
וכדו', או צריך דחיפה חזקה של הגלגל אל מקומו,
והתפרק ממנה הגלגל, הרי היא בכלל איסור זה
ואסור לטלטלה מחשש שמא יבוא לחבר אליה את
הגלגל בחוזק.

אמנם כל זה דווקא שהבורג אצלו ויש לו אפשרות
להבריגו במקומו בעגלה. אבל אם אין לו את הבורג,
אין העגלה מוקצה, שבזה אין חשש שיחבר את
הגלגל כיון שאין לו את האפשרות לעשות זאת.

ועל פי זה ישנה עצה למי שהתפרק לו הגלגל של
העגלה ברחוב, ואינו רוצה להשאיר שם את העגלה,
שיאבד את הבורג בכוונה וכך לא יוכל לחבר את
הגלגל, ולא יהיה עליו גזירת שמא יתקע ומותר לו
אח"כ להמשיך ולטלטל את העגלה.

וכן הדין במשקפיים שנפלה מהם עדשה או ידית
אחת, שאף שאפשר להשתמש בהם כך ע"י הדחק,
הינם מוקצה ואסור לטלטלם. וכ"ז אם יש לו את
האפשרות לחזור ולחברם למשקפיים, אבל אם אין
לו אפשרות כזו כגון שאין לו בורג מתאים וכדו',
אינם מוקצה.

מה הדין קליפות שהצטברו על השולחן והדבר מאוס עליו, האם מותר לטלטלם?

קליפות שהינם מוקצה כגון קליפות שאינם ראויות למאכל בהמה [וכפי שהתבאר לעיל גליון מס' 44], שהצטברו על השולחן באופן שהדבר מאוס על השהים במקום, כתב המ"ב⁶ שמותר לטלטלם אפילו בידיים, מחמת שנחשב הדבר לגרף של רעי שהותר לטלטלו משום מיאוסו. [ובאופן שאין הדבר מאוס עליו כ"כ, עיין להלן שיתבאר אי"ה].

האם מותר לגעת במוקצה בלי להזיז אותו?

כל האיסור שגזרו חז"ל במוקצה, היינו דווקא לטלטלו ולהזיזו, אבל נגיעה בלבד מותרת⁷. אולם, כל זה דווקא באופן שע"י הנגיעה אין המוקצה מתנענע אבל אם ע"י הנגיעה במוקצה הוא מתנענע, כגון דבר עגול, אסור⁸.

האם מותר להשען על מוקצה?

במ"ב⁹ כתב שמותר לשבת על מוקצה, ומזה אנו לומדים שמותר אף להשען על מוקצה. אולם שימוש בחפץ אף בלי לטלטלו ביד, אסור¹⁰.

האם מותר לכסות מוקצה?

בגמ' במסכת שבת¹¹ מובא מחלוקת האם מותר לטלטל דבר שאינו מוקצה לצורך דבר המוקצה, ונפסקה הלכה כדעת המתיר¹², ומשום כך מותר לכסות מוקצה. ואפילו אם הכיסוי נוגע במוקצה מותר, כל שאין המוקצה מתנענע מחמת זה¹³.

האם מותר להזיז מוקצה ע"י נפיחה בפה?

מותר להעיק מוקצה ע"י רוח שמוציא מפיו¹⁴.

ויש להסתפק האם טעם ההתר הוא משום שזהו טלטול מוקצה ע"י "שינוי", או משום שכל מה שאסרו לטלטל מוקצה זה רק ביד ולא ע"י רוח.

והנפקא מינה - במקרה שיש רגילות להזיז מוקצה כזה ע"י נפיחה בפה, כגון נוצה שנצמדה לבגד שהרגילות היא שמסירים אותה ע"י נפיחה בפה, שלפי הצד הראשון שהטעם הוא משום "שינוי", א"כ במקרה זה אסור לנפוח על הנוצה ולהסירה, כיון שאין בזה שום שינוי מהדרך שרגילים לעשות כן בכל פעם. אבל לפי הצד השני שטלטול ע"י רוח אינו אסור, גם במקרה שכך היא הרגילות מותר.

להלכה: באשל אברהם¹⁵ כתב, שמותר לנפוח על נוצה בשבת ולהסירה מן הבגד, משום שא"ז נחשב לטלטול כלל.

[אמנם, כל זה בהסרת הנוצות וכדו' מן הבגד ע"י נפיחה בפה, אבל הסרתם ביד בשו"ע הרב¹⁶ כתב שאסור, ועיין חזו"א¹⁷ שלפי דבריו נראה שמותר אף להסירם ביד, מכיון שאין מעשיו מתפרשים כהזזת מוקצה אלא כטיפול בבגד, ובאופן כזה לא אסרו חז"ל].

בגליון הבא:

— האם מותר לשבת על אבן גדולה הנמצאת בחורשה וכדו'?

— כשיש במקפיא דברי מוקצה המפריעים לקחת את המאכלים שאינם מוקצה, האם יש עצה כיצד לקחתם?

— מוקצה הנמצא על השולחן הכיצד יש אפשרות לפנותו משם?

— האם מותר להשתמש בסכין וכדו' בכדי לדחוף את המוקצה?

¹⁵ [מבוטשאטש] על הרמ"א הנ"ל.

¹⁶ סימן ש"ב סעיף ג'.

¹⁷ או"ח סימן מ"ז אות ט"ו.

⁶ שם ס"ק קט"ו.

⁷ רמ"א סימן ש"ח סעיף ג'.

⁸ עיין שו"ע סימן ש"ח סעיף ו' שכתב שמותר לכסות מוקצה ובלבד שלא יגע בו, וקשה הרי נגיעה במוקצה מותרת. וכ' המ"ב שם ס"ק כ"ב בשם בה"ג והגר"א שמדובר בביצה [כשהיא מוקצה] שאם יגע בה ינענע אותה.

⁹ סימן ש"ח ס"ק פ"ב פ"ח.

¹⁰ עיין שמירת שבת כהלכתה פרק כ' סעיף ב' והערה ז'.

¹¹ דף מ"ג ע"א.

¹² שו"ע סימן ש"ח סעיף ו'.

¹³ מ"ב ס"ק כ"ב.

¹⁴ שו"ע סימן ש"ח סעיף מ"ג ורמ"א שם סעיף ג'.

מרכז למודי דעת

- תכנית לימודים ייחודית המסייעת ללומד להגיע לרמה גבוהה בידיעת ההלכה.
- התכנית משלבת שיעורי הלכה כתובים הנשלחים בדיוור ישיר לבתי הלומדים, שאלות סיכום וחזרה, מבחנים תקופתיים, קשר עם רבנים ותעודה.
- שיעורים בהלכות: איסור והתר, שבת, עירובין, נדה, מקוואות, חופה וקידושין, אבלות.
- למודי דיינות.
- הכנה מושלמת לבחינות הסמיכה.

להצטרפות ולקבלת מידע נוסף חייגו:

03-6166340

E-mail: limd@netvision.net.il

www.limd.co.il